

4. Tema: Strategi for pilegrimssatsingen

Kultur- og kirkeminister Trond Giskes tale ved Pilegrimskonferansen i Trondheim
3. august 2009

Oplevelser fra en vandring mot Santiago de Compostela

I forrige uke hadde jeg invitert med 17 nøkkelpersoner fra kommuner, fylkeskommuner, kirken og reiselivet til å gå deler av pilegrimsveien, caminoen, til pilegrimsmålet Santiago de Compostela i nord-vest-Spania.

Det ble dager fylt med kontraster fra starten i den lille fjell-landsbyen O`Cebreiro 1400 m over havet og helt ned til den store Jakobskatedralen i Santiago de Compostela 148 km seinere og over 1000 meter lavere.

Vi vandret ca 50 av disse km gjennom et frodig kulturlandskap med fjell og dal og vide sletter og små landsbyer underveis.

De færreste av oss som deltok er aktive vandrere – hverken i norsk natur eller som pilegrimer. Flere var nok noe skeptisk til hva denne ”pilegrimsmodusen” som Per Uddu snakket om, egentlig handler om. Langsomhet, enkelhet, stillhet og bekymringsløshet er noen av de verdiene som pilegrimsarbeidet bærer med seg. Langs caminoen har dette vist seg å være verdier som 1 mill mennesker hvert år tiltrekkes av. Her traff vi yngre og eldre, folk som gikk fort og folk som gikk langsomt, folk fra hele verden som alle hilste hverandre med ”buen camino” når vi møttes. Når vi tok en rast, kom vi i snakk med folk og delte erfaringer. Motivene til vandrerne var mange, men erfaringene av langsomhet og enkelhet får alle som vandrer mil etter mil. Og de aller fleste vil også fortelle at stillheten i landskapet vi går gjennom også gir rom for undring og refleksjon – og for mange også en opplevelse av en Gudsdimensjon.

Biskop Solveig Fiske ledet oss gjennom morgen- og kveldssamlinger der vi ble satt i pilegrimsmodus og fikk med oss ord for dagen og bønn for natta.

Veien var tydelig merket med gule piler på hus, i asfalt eller brostein eller skilt langs veien. Med jevne mellomrom kom stabbesteinene med antall kilometer til målet. Kamskjellet er caminoens symbol som pilegrimene bærer med seg rundt halsen eller på sekken. Dette symbolet dukker også opp underveis – på husvegger eller som mønstre i åkre vi passerte. Her kunne alle gå uten kart og kompass. Aldri var det mer enn 5 km mellom spisesteder og overnattingssteder. Og da snakker vi verken om koldtbord eller mangestjernes hoteller. Overnattingstilbudene varierer fra de enkleste herberger med sovesaler der pilegrimene har med seg soveposer og liggeunderlag og lager sin egen mat – til enkel, men god hotellstandard.

Spisestedene tilbyr ofte ikke annet enn skinke, ost og brød samt drikke og kanskje en kakebit – Santiagokaka ble servert mange steder. Andre steder med større kjøkken tilbyr egne pilegrimsmenyer på 1-3 retters middag. Det var ingenting å si på den treretters pilegrimsmiddagen vi spiste med drikke til – for 8 euro! Akkurat her har vi nok noen utfordringer i Norge, men det må vi komme tilbake til!

Kirkene langs veien sto åpne med mulighet for å gå inn og ha en stille stund. Stempel i pilegrimspasset kunne du få i både kirker, overnattingssteder og små spisesteder langs veien. Passet er beviset på at man er pilegrim og det må framvises på pilegrimskontoret i Santiago for å få utdelt pilegrimsdiplomet.

Flere av oss var nok engstelige for at vi ville møte et gjennomkommersialisert opplegg der kremmere av ulikt slag ville tilby sine varer. Men opplevelsen var tvert imot at det var lite av dette underveis. Pilegrimer tar ikke med seg mer enn det de kan bære. Når pilegrimsstaven, kamskjellet og hatten er kjøpt inn, så er det stort sett mat og drikke og en seng hver natt som er behovet.

Kulturlandskapet derimot, var imponerende vakkert og det er spennende for oss nordboere å kjenne på lukter av dill og sitronmelisse, se etter bjørnebær i krattet eller beundre hortensiabusker, fullmodne lilla lyngblomster eller store kristtorn-trær, maisåkre og beitemarker.

Og når du tar av deg skoene etter 20 km, så kjennes det på hele kroppen at du har gjort et dagsverk. For mange av oss innarbeidere, er det er ny og god følelse!

Mange bar alt de trengte for en måneds vandring – på ryggen. Andre bestilte neste overnatting fra herberget før avgang om morgenen og sørget samtidig for å få bagasje sendt til neste herberge for 4 euro. På den måten økes selvsagt tilgjengeligheten for flere.

Dugnadsånden var levende langs leden. Mange gjør dugnadsarbeid i herberger, kirker og andre tilbud langs veien i sommerhalvåret.

I et portrom dukker det opp en gammel kone som tilbyr bringebær og bjørnebær. En liten pose til hver – betal så mye eller lite du vil. Men da biskop Solveig kom forbi med det store gullkorset, ble hun ivrig, og Solveig måtte gi henne velsignelsen før hun kysset bispekorset og vi kunne fortsette vandringen.

Eller opplevelsen av å sitte foran i katedralen på søndag formiddag mens kirken fylles til trengsel av pilegrimer. Biskopen hilste pilegrimene på 4 språk og alle som har meldt seg på pilegrimskontoret siden forrige pilegrimsmesse dagen før, bli lest opp gruppevis. Alle katolske prester som har vandret, er med i presteprosesjonen og deler ut nattverd i messen. Det var helt tydelig en stor og viktig opplevelse i deres liv. I katedralen kan alle pilegrimer møte en prest. Langs kirkeveggene er det 12 skriftestoler med mulighet for å bruke flere språk. Men mange nøyer seg med å ta på Jakobsskulpturen ved inngangen og vandre bak alteret for å se den gullforgylte graven.

Det er mange nordmenn som reiser ofte til Spania, men å gå caminoen gir en helt annerledes innenfraopplevelse av en gammel og erværdig kultur der eldgamle veier og stier gjennom kulturlandskap og små, gamle landsbyer med sine torg og små kirker – gir en helt spesiell opplevelse.

Det er også en opplevelse av ro og stillhet samtidig som det er et fellesskap av mennesker mot samme mål. Det samsvarer godt med det som var utgangspunktet for opprettelsen av Santiago som pilegrimssted. De kristne i Spania var splittet i det niende århundre, og de var uenige om hvordan de skulle forholde seg til islam. St Jakobs grav ble et samlingsmerke for alle kristne i hele Spania og etter hvert over hele Europa.

Hva har skjedd i Norge?

Også i Norge har vi en pilegrimstradisjon som går tilbake til Middelalderen, og som mange ulike instanser gjennom flere år har engasjert seg for å ta vare på, fornye og utvikle.

Det er nå 12 år siden pilegrimsveien mellom Oslo og Trondheim var ryddet og merket, og ble offisielt åpnet. Da – i 1997 - ble også veien fra Sverige over Stiklestad til Trondheim åpnet. I Friluftsåret 2005 gjenopptok Riksantikvaren og Direktoratet for naturforvaltning samarbeidet om Pilegrimsleden. På oppdrag fra MD startet Riksantikvaren i 2006 Verdiskapingsprogrammet på kulturminneområdet. Pilotprosjekt Pilegrimsleden ble etablert som et prosjekt blant flere som sikter mot verdiskaping gjennom kulturminneforvaltning. Prosjektet er forutsatt avsluttet i 2010.

Som kjent har Kultur- og kirke departementet gjennom en utredning og etterfølgende høring i 2009 kartlagt de aktuelle utfordringene innenfor pilegrimsarbeidet, særlig på kirke- og kultursektoren. Per Uddus rapport "På livets vei. Pilegrimsmotivet – et nasjonalt utviklingsprosjekt" viser mangfoldet i det engasjementet som finnes og omfanget av det arbeidet som allerede er nedlagt på dette området. Forslagene som framsettes er ambisiøse, og har skapt store forventninger.

De erfaringer som nå er høstet viser at det er behov for en samordnet felles statlig strategi på dette området. Mange interesser er berørt, og fornyelse av pilegrimstradisjonen er ønskelig ut fra ulike formål og perspektiver.

I slutten av juni behandlet Regjeringen spørsmålet om hvordan staten kan bidra til å styrke pilegrimsvandring i Norge. Det var enighet i Regjeringen om at Kultur- og kirke departementet skal ha ansvar for at det utformes en samlet strategi for utvikling av pilegrimstradisjonen, og at dette skal skje i samråd med Miljøverndepartementet og Landbruks- og matdepartementet. En tverrdepartemental arbeidsgruppe skal ha sitt første møte om dette i denne uka.

Det overordnede mål for dette arbeidet med å utforme en pilegrimsstrategi vil være å bidra til fornyelse og utvikling av pilegrimstradisjonen i Norge. Jeg mener at denne satsingen bør innrettes slik at den gir bidrag til å forfølge sentrale målsettinger på en rekke departementsområder.

Jeg ser for meg at den ville kunne gi bidrag til

- at kulturarven sikres og kunst- og kulturformidlingen styrkes i kommunene langs ledene (kulturmål)
- at kristen tro og tradisjon forblir å være viktige kilder for menneskers identitet og tilhørighet (kirkemål)
- at næringsvirksomhet utvikles i distriktene (næringsmål)
- at forvaltningen av kulturminnene styrkes gjennom lokal verdiskaping (kulturminnemål)
- at det skapes verdier innenfor turisme som gir økt bærekraft i norsk reiseliv (turismemål)
- at natur og lokalsamfunn vernes (miljømål)

Hvorfor skal vi satse på å fornye og utvikle pilegrimstradisjonen?

Det brede engasjementet for fornyelse av pilegrimstradisjonen henger sammen med at dette er et allment kulturfenomen. Dette kommer blant annet til uttrykk på en utstilling som nå vises på Kulturhistorisk museum i Oslo. Den heter Pilegrimsspor - Hellige reiser i fortid og nåtid. Det er en utstilling om mennesker på vei til hellige steder. Den handler om de første kristne pilegrimene, om

pilegrimsreisene i middelalderen, og også om dem som valfarter i dag. Utstillinger omhandler jøder, muslimer, hinduer, buddhister og kristne, og den trekker linjene helt til Dianas grav og Elvis Presleys Graceland. Pilegrimsveiene til Nidaros har naturligvis også fått sin plass. Det er en utstilling som er verdt å se – den blir stående fram til begynnelsen av april 2010.

Når vi skal utvikle strategier for å fornye pilegrimstradisjonene tror jeg det er viktig at vi er oppmerksomme på at dette inngår i en større kulturell og samfunnsmessig sammenheng. Jeg vil peke på tre trender eller utviklingstrekk som er av betydning for dette.

Det er for det første den religiøse trenden. Den beskrives gjerne med ordet postmoderne. Den er en ny religiøs lengsel som ytrer seg mer individualistisk og mer antiautoritært enn tidligere tiders religiøsitet. Etter det som omtales som modernitetens sammenbrudd, er det postmoderne menneske på leting etter nye sammenhenger, etter helhet, etter en livsforståelse og en måte å leve på som gjenforener den fragmenterte virkeligheten som den moderne vitenskapsorienterte livsforståelsen har etterlatt. Denne oppgaven tar det postmoderne menneske fatt på som et personlig prosjekt. Han eller hun leter i mange, og tilsynelatende motstridende, tradisjoner og verdibaser, og er innstilt på å plukke litt her og der, for så å rekonstruere sitt eget univers, sin egen helhet og livstolkning.

2000-talls mennesket er på vandring og leit og anerkjenner ikke uten videre at det finnes religiøse autoriteter som det er trygt å lene seg på eller bryet verdt å gjøre opprør mot. Det postmoderne menneske blir pilegrim.

Denne tolkningen av religiøse trender framtrer altså ikke bare som en forklaring på at stadig flere mennesker vandrer langs middelalderens pilegrimsruter. Tolkningen utnytter pilegrimstradisjonen som en metafor for å formidle en oppfatning av hva det er å være menneske; Det er å være underveis, på vandring mot et mål. Menneskelig fellesskap er som pilegrimens; Det er flyktige forbindelser som varer en tid. Mennesket er mer eller mindre sammen med andre, i den tilhørigheten som oppstår på veien, ved rasten, i de felles erfaringene ved det å være vandrer.

Den andre trenden som pilegrimsfornyelsen gjerne knyttes til er forenklingstrenden. Dette er en annen side av nåtidskulturens romantiske draging: tilbake til naturen, til det enkle og grunnleggende. Livet er ikke bare blitt fragmentert, det er også blitt komplisert. Meningen kan derfor bare gjenvinnes ved å skrelle bort all uvesentligheten som den moderne livsformen har pakket det egentlige menneskelivet inn i. Livet handler om å fødes, leve, elske og dø. Livet er å spise og drikke, å vandre og sove. Livet handler om lengsel og vennskap, tro og tillit. Forenklingstrenden framstilles derfor som en livsstrategi; Den har som formål at mennesket skal gjenerobre seg selv som kropp og ånd ved å konsentrere oppmerksomhet om menneskelivets basale funksjoner og grunnleggende behov.

Også forenklingstrenden framtrer derfor som mer enn forklaring på at mennesker går pilegrimsturer. Den gir seg også ut for å forklare hvordan mennesker opptrer som pilegrimer; De søker det enkle.

Det er ikke sikkert at dette i alle forhold faktisk er slik. Mange pilegrimer foretrekker hotellstandard på sine overnattinger. Mange får fraktet bagasjen med bil, for da kan de ha med seg mer uten å bære tungt.

Forenklingstrenden er, i likhet med den religiøse trenden, ikke bare et objektivt beskrevet fenomen. Den er også en myte. Den "skaper hva den nevner", den er som fortolkning med å prege den virkeligheten den foregir å speile.

Den tredje trenden som beforder og preger vår tids pilegrimsrenessanse, er den økologiske trenden. Denne er knyttet til den erkjennelse at veien tilbake til naturen er veien tilbake til oss selv, fordi vi er natur. Naturen eller skaperverket, vår jord og vårt univers er ikke noe vi kan stille oss ovenfor eller utenfor. Vi er selv en del av det skaperverket vi forsøker å beherske. Vi kan ikke berges uten at jorden berges. Ubalanse i økosystemet truer vår egen eksistens. Vi hører ikke bare til på jorden, vi er av jorden.

Denne trenden har derfor et sterkt etisk budskap. Den utfordrer og formaner oss i retning av det som gjerne kalles grønne verdier.

Som økoturisme vil pilegrimsvandringene kunne være begrunnet med og preget av slike grønne verdier som uttrykkes i begreper som naturvern, levende lokalsamfunn, bærekraftig utvikling, økologisk og kortreist mat etc.

Det er altså mange svar på det spørsmålet om hvorfor vi skal satse på å utvikle pilegrimstradisjonen i Norge. Og slik må det være. Ingen kan ta monopol på hvem som kan være pilegrimer i 2009. Mange vil ha et religiøst eller åndelig siktemål med vandringen. Andre vil utfordre egen fysisk aktivitet eller ha en annerledes ferietur og oppleve natur og skaperverk på en ny måte. Det er plass til alle, og det må også være plass for de som ikke har Nidaros som eneste mål, men kanskje en vandring til et lokalt pilegrimsmål.

Vi ønsker å satse på å utvikle pilegrimsarbeidet fordi vi har tro på at dette er noe vi trenger midt i vår oppjagede tid og stressede hverdag. Vi trenger stillhet og ro og avkopling fra hverdagens bekymringer og mas. Vi trenger en bevegelse som verdsetter skaperverk, natur og miljø og lar oss bevege oss i naturen på en bærekraftig måte.

Jeg tror ikke det er mulig – eller ønskelig – å tjene mye penger på pilegrimer. Det er derfor viktig at vi sammen eier noen andre verdier som vi ønsker at skal prege denne satsingen. Det er verdier som langsomhet og enkelthet. Det er livskvaliteter som vi tar vare på som minner for livet. Det er opplevelser av ubekymret, fellesskap og stillhet. Det er tid for naturopplevelse, tid for refleksjon, tid for bare å være til.

Derfor er det helt grunnleggende at det er selve pilegrimsvandringen mot Nidaros det skal legges til rette for. Gjerne også på sykkel eller hest eller andre alternativer til egne ben. Vi skal ikke starte med å skape et reiselivsprodukt eller utvikle et kulturtilbud som kan lokke mennesker til å vandre. Det är resan som er mödan verdt, heter det. Og det er sant. Pilegrimsvandringen har verdier i seg selv. Og det er de verdiene vi er ute etter å bevare og tilegne oss.

Det må bygges på det gode som alt er gjort

Når vi nå snakker om en fornyet satsing på å utvikle pilegrimsmotivet og legge til rette for vandrere langs de gamle pilegrimsveiene, er det viktig å bygge videre på det gode arbeidet som har vært gjort gjennom mange år.

Mange har bidratt til utviklingen av pilegrimsvandring her i landet. Miljøverndepartementet, Direktoratet for naturforvaltning, Riksantikvaren og deres Pilotprosjekt har nedlagt et viktig arbeid blant annet med å utvikle kvaliteten på vegtraseen, ved å forbedre skilting, skjøtsel, kartregistrering og informasjonsformidlingen.

Mange kommuner langs pilegrimsrutene har i mange år gjort en god jobb med å rydde og merke veien. Og flere av fylkeskommunene har vært gode rådgivere og også pådrivere for at dette skal skje.

Pilegrimsfelleskapet St. Jakob og etter hvert også Pilegrimsfelleskapet St. Olav har i mange år motivert og informert pilegrimer. Det har de gjort blant annet gjennom bokutgivelser, ved å arrangere fellesvandring og ved å gi råd og hjelp til enkeltpersoner.

På Pilegrimskontoret i Trondheim blir pilegrimer mottatt, får pilegrimsdiplom og blir ivaretatt like godt som i Santiago. I pilegrimsgården i Trondheim kan de dessuten overnatte, treffe likesinnede, få råd om vandring, bare nyte roen eller snakke med en prest.

Utviklingen av pilegrimstradisjonen har vært understøttet av et tydelig kirkelig engasjement. Det gjelder særlig i Nidaros og Hamar bispedømmer som har fått egne pilegrimsprester. Det gjelder også i miljøer i Valdres, Selje, Røldal, Utstein kloster og flere andre steder. Ulike kirkelige grupperinger har i samarbeid med pilegrimsorganisasjonene i mange år arrangert felles vandring med guide. I år opplever vi at mange av vandringene er fulltregnet. Det må det naturligvis bli slutt på! Dvs: kapasiteten må økes.

Samspill og god oppgavefordeling må til for å lykkes

For at pilegrimstradisjonen skal opprettholdes og utvikles videre, er vi avhengig av et fortsatt samspill og en god oppgavefordeling mellom mange aktører innenfor kirke, reiseliv og kulturliv, og mellom sentrale, regionale og lokale myndigheter.

Skal vi lykkes trenger vi en kirke og kirkelige medarbeidere som ser verdien i det enkle, som vandrer sammen med mennesker og gjerne i taushet. Vi trenger at kirker er åpne så vandrere kan gå inn og sette seg ned og ha en stille stund. Vi trenger kirker som er startsteder for vandring og en Nidarosdom som er et åpent mål. Vi trenger en økumenisk kirke, ikke minst trenger vi et godt samarbeid mellom Den norske kirke og Den katolske kirke i Norge. Om pilegrimsvandring til Nidaros skulle bli et internasjonal bevegelse vet vi at mange – de fleste av de utlendinger som vil komme – tilhører den katolske kirke.

Vi trenger kommuner som tar ansvar for å rydde, merke og vedlikeholde sin del av pilegrimsveien, som husker på den i arbeidet med kommune- og arealplaner og når de utarbeider informasjon om lokalsamfunnet. Og som også stimulerer til utvikling av kulturtilbud knyttet til pilegrimsvandringene gjennom kommunen.

Vi trenger fylkeskommuner som følger opp, gir råd og veiledning til kommunene, som sørger for at pilegrimsveien henger sammen på tvers av kommunegrensene, og som i økende grad bidrar til en ønsket næringsutvikling langs pilegrimsveien. Pilegrimene trenger ikke så mye, men de trenger et sted å sove, de trenger mat og drikke. Derfor må det med ikke alt for lange mellomrom langs veien være tilbud om dette.

Vi trenger et reiseliv som har sans for pilegrimsverdiene. Vi trenger det frivillige engasjementet, entusiasmen og gjestfriheten til turistforeninger, idrettslag, menigheter og vennegjenger. Vi trenger at dugnaden blir det som kjennetegner den moderne norske pilegrimsbevegelsen.

Og så trenger vi at statlige myndigheter, som mitt eget departement, Miljøverndepartementet og Landbruksdepartementet snakker sammen og koordinerer de statlige støtte- og stimuleringsordningene rettet mot dette på en bedre måte enn nå.

En statlig pilegrimsstrategi

Jeg har store forventninger til at det strategiarbeidet som vi nå setter i gang i samarbeid med Miljøverndepartementet og Landbruksdepartementet skal gi synlige og gode resultater. Vi ønsker å få til en koordinert satsing for å få pilegrimsveien til å bli for folk flest enten de velger å gå lengre eller kortere deler av den.

Det er et mål for dette arbeidet å utvikle og vedlikeholde pilegrimsveiene mellom Øst-Norge og Nidaros slik at de er tilgjengelige for alle vandrere i sommerhalvåret. Dette betyr ikke at andre ruter og andre steder er uten interesse eller betydning. I steder som Valdres, Røldal, Selja og Kinn er det både tradisjoner å bygge på og pilegrimsaktiviteter som er i gang. Og den som slår opp på hjemmesiden pilegrim.info, vil ikke bare finne omtale av Gudbrandsdalsleden øst og vest for Mjøsa, men også Østerdalsleden, Romboleden, St. Olavsleden, Nordleden, Østfoldleden, Vestfoldleden, Eidsskogleden, Sognefjellsleia, Valdresvegen og Kystleia til Nidaros.

Strategi handler blant annet om å beslutte hvor man skal begynne, og jeg mener det er gode strategiske grunner til at et det statlige engasjementet begynner med og konsentrere seg om Olavsveien fra Oslo til Trondheim. Det vil styrke utviklingen av pilegrimsvandring også i andre deler av landet om den blir bedre kjent, lettere å finne og lettere å følge uten kart og kompass. Det må bli enklere å finne egnede overnattingsteder og steder der man kan få mat og drikke. Merkingen bør kanskje også angi antall km igjen til målet. Det bør være mulighet for bagasjekjøring. Kanskje skal det serveres egne, enkle pilegrimsmenyer? Og det bør legges bedre til rette for å bruke sykkel eller hest på deler av vandringen.

På vår vandring mot Santiago forrige uke møtte vi to norske ungdommer. De hadde startet å gå leden i Norge, men på grunn av dårlig vær og alt for langt mellom overnattings- og bespisningssteder, bestilte de i stedet fly til Porto og hadde gått leden fra Porto i Portugal til Santiago på 7 dager og var godt fornøyd med vandringen...

Været kan vi gjøre lite med, men hvis det hadde vært mindre avstand mellom overnatting og bespisning, så hadde kanskje ikke været vært så vanskelig å leve med?

Enkelthet som verdi må også gjelde at det skal være enkelt å finne fram og finne overnatting, mat, apotek og helsetjeneste. Og så må vi forsøke å ta vare på og utvikle pilegrimstradisjonen også som en diakonal tradisjon; Pilegrimen fikk hjelp når han spurte langs veien. Vi må utvikle en kultur langs veien for møtet med pilegrimer, en kultur preget av gjestfrihet, vennlighet og hjelpsomhet.

For å få alt dette til er det nødvendig å koordinere virksomheten til de ulike forvaltningsnivåene, de private aktørene og kirken. Derfor bør det opprettes et nasjonalt pilegrimssenter i Trondheim som får

ansvar for dette, og som også kan sørge for at det viktige arbeidet som er nedlagt i Riksantikvarens pilegrimsprosjekt videreføres.

Dette senteret bør også ha ansvar for informasjon om pilegrimsveiene i inn- og utland. Det kan ivaretas ved en videre utvikling av et eget nettsted, ved bedre merking av veien og mer skilting om og mot veien fra offentlig vei.

Vi trenger også at det skrives bøker om å gå som pilegrim i Norge, både veiledende guider og bøker av mer skjønnlitterær karakter som Paulo Coelho's bok Pilegrimsreisen – som handler om hans vandring til Santiago.

Ordningen med pilegrimspass bør utvikles slik at passet kan bli et verdikort til bruk for vandrere underveis.

Det bør være pilegrimskontorer i Oslo, Hamar, Gran og Dovre, hvor det er mulig å få utlevert pilegrimspass. Jeg ønsker å legge penger inn i budsjett for 2010 for å få opprettet disse kontorene. De vil ha en nøkkelrolle i arbeidet med å få flere folk ut på pilegrimsveiene. De skal tilrettelegges som startpunkt for vandringer, både organiserte og uorganiserte. Her skal det finnes en kirkelig betjening som også kan arrangere enkle utsendingsseremonier. Dette skal være informasjonssentra, både for den delen av veien som kontoret er knyttet til, for hele Olavsveien – og for pilegrimsvandring generelt i inn- og utland. Her skal man kunne komme med såvel praktiske som åndelige spørsmål.

Etter hvert kan det bli aktuelt å utvikle pilegrimskontorene til pilegrimssentra, som også omfatter kulturvirkosmhet av ulikt slag. Det kan også etter hvert være grunnlag for å utvide engasjementet til også å omfatte andre pilegrimsveier.

Til syvende og sist vil spørsmålet om hvor mange pilegrimer som er ute og går, være det som utløser mer satsing i årene som kommer.

Men ett sted må en vei starte. Som gode pilegrimer ruster vi oss for den delen av turen som vi nå ser for oss og beslutter at vi skal gå.

Hva skjer videre?

Mange her er sikkert spent på hva som skjer med denne saken når denne konferansen er slutt. Jeg vil derfor avslutte dette foredraget med å orientere om at vi i departementet nå legger opp til at de første midlene til denne pilegrimssatsingen skal avsettes på budsjettet for 2010.

Samtidig vil det tverrdepartementale arbeidet med å utvikle pilegrimsstrategien avklare hva oppstarten av denne satsingen konkrete vil innholde. I denne forbindelsen vil vi også tydeliggjøre oppgavefordelingen mellom de ulike departementene på dette området. Og det vil da også bli klargjort hva som vil være de andre berørte departementenes bidrag til en felles og samordnet statlig satsing.